

ORTODOKSISEN USKONNON KOE 3.10.2019

HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Tässä tiedostossa oleva taulukko (sivulla 5) ei välttämättä ole täysin saavutettava esimerkiksi ruudunlukuohjelman käyttäjille.

Lopullisista hyvän vastauksen piirteistä ilmenevät perusteet, joiden mukaan koesuorituksen lopullinen arvostelu on suoritettu. Tieto siitä, miten arvosteluperusteita on sovellettu kokelaan koesuoritukseen, muodostuu kokelaan koesuorituksesta saamista pisteistä, lopullisista hyvän vastauksen piirteistä ja lautakunnan määräyksissä ja ohjeissa annetuista arvostelua koskevista määräyksistä. Lopulliset hyvän vastauksen piirteet eivät välttämättä sisällä ja kuvaava tehtävien kaikkia hyväksytyjä vastausvaihtoehtoja tai hyväksytyyn vastauksen kaikkia hyväksytyjä yksityiskohtia. Koesuorituksessa mahdollisesti olevat arvostelumerkinnot katsotaan muistiinpanoluonteisiksi, eivätkä ne tai niiden puuttuminen näin ollen suoraan kerro arvosteluperusteiden soveltamisesta koesuoritukseen.

Uskonnonopetuksen keskeinen tehtävä on tukea opiskelijan uskontoihin ja katsomuksiin liittyvän yleissivistyksen muodostumista. Uskonnonopetuksessa tutustutaan uskontoihin ja uskonnollisuuden ilmenemismuotoihin sekä uskonnottomuuteen. Ortodoksisessa uskonnonopetuksessa perehdytään ortodoksisen kirkon ja kristillisyyden kehittymisen vaiheisiin. Opetukseen kuuluvat myös ortodoksisen kirkon keskeiset opilliset ja eettiset periaatteet. Lisäksi tarkastellaan merkittäviä kristillisiä kirkkoja ja muita uskontoja. Uskontoja tarkastellaan osana kulttuuria, kulttuuriperintöä ja yhteiskuntaa sekä yksilön ja yhteisön elämää.

Uskonnon kokeessa on yhdeksän tehtävää, joista kokelaan tulee vastata viiteen. Koe on kaksiosainen. Osassa I on kuusi tehtävää. Kustakin tehtävästä saa 0–20 pistettä. Osassa II on kolme tehtävää, joista saa 0–30 pistettä kustakin. Osan I tehtävistä voi vastata kolmeen, neljään tai viiteen ja osan II tehtävistä korkeintaan kahteen. Kokeen maksimipistemäärä on 120. Sen saavuttaminen edellyttää, että kokelas vastaa kolmeen osan I tehtävään ja kahteen osan II tehtävään.

Koe sisältää luonteeltaan ja vaatimustasoltaan erilaisia tehtäviä. Osa tehtävistä edellyttää tiivistä ja lyhyttä vastaamista, osa puolestaan laajojen aihepiirien hallintaa ja esseemuotoista vastausta. Tehtävät voivat sisältää aineistoja, kuten tekstejä, kuvia, videoita, karttoja, diagrammeja, kaavioita ja tilastoja. Aineistojen tietoja tulee käyttää, soveltaa ja arvioida asianmukaisesti. Jos tehtävään kuuluu aineistoa, siihen on yleensä viitattava. Tehtäviin voi sisältyä merkkimäärärajoituksia, jolloin kyse on vastauksen suositeltavasta enimmäispituudesta. Siinä merkkimäärän alittaminen ei alenna arvosanaa, mikäli vastauksen asiasisältö on riittävä ja ilmaisu selkeää. Huomattava merkkimäärän ylittäminen alentaa vastauksen arvosanaa kunkin tehtävän hyvän vastauksen piirteiden yhteydessä erikseen mainitulla tavalla.

Uskonnon kokeessa arvioidaan kokelaan tiedollista osaamista, tiedon käsittelyä ja vastauksen esitystapaa. Tiedollisen osaamisen osalta arvioidaan sitä, kuinka hyvin kokelas hallitsee uskonnon oppimäärän asiasisällöt ja keskeisen uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevan käsitteistön. Lisäksi arvioidaan sitä, miten vastauksen sisältö vastaa tehtävänantoa ja miten onnistuneesti vastaus on rajattu. Kaikissa tehtävissä arvioinnin lähtökohtana on se, että vastausten tulee noudattaa tehtävänantoa. Mikäli tehtävässä edellytetään esimerkiksi vertailua, tätä korostetaan myös arvioinnissa. Tietosisältöjen suuri määrä ei ole ansio, jos tiedot ovat tehtävänannon kannalta epäolennaisia. Asiavirheet ja käsitteiden virheellinen käyttö alentavat vastauksen arvoa.

Tiedon käsittelyn osalta arvioidaan kokelaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevaa tietoa. Huomiota kiinnitetään esitettyjen näkökohtien vakuuttavuuteen, perusteluihin ja asioiden problematisointiin. Onnistunut vastaus ilmentää uskontoja ja maailmankatsomuksia koskevien tietojen itsenäistä hallintaa, taitoa kehittää tietoa aiemmin omaksuttujen tietojen pohjalta sekä kykyä arvioida asioita analyttisesti monista eri näkökulmista. Lisäksi asiasisällöt, perustellut kannanotot ja mielipiteet on erotettu selkeästi toisistaan.

Eesitystavan osalta arvioidaan vastauksen johdonmukaisuutta, eheyttä ja tyyllillistä sujuvuutta. Vastauksessa arvostetaan sujuvaa ja huoliteltua suomenkielistä asiatekstiä. Samojen asioiden toistaminen sekä epäselvä tai sekava ilmaisutapa alentavat vastauksen arvoa.

Tiedollisen osaamisen tarkemmat kriteerit esitetään kunkin tehtävän kohdalla erikseen. Hyvän vastauksen piirteissä kuvataan kaksi erillistä arvioinnin kiintopistettä: hyvä vastaus, jolla saa noin 50 prosenttia kokonaispistemäärästä, sekä kiitettävä vastaus, jolla saa noin 80 prosenttia kokonaispistemäärästä. Moniosaisten tehtävien pisteet määritetään osakohtaisesti, ellei tehtävässä ole erikseen muuta mainittu. Mikäli tehtävä koostuu tavanomaista useammista osioista, pisteityksestä annetaan erilliset ohjeet. Laajoissa esseetehtävissä hyvän vastauksen piirteet ovat aina vain suuntaa antavia. Ne sisältävät lähinnä lukiokursseihin liittyviä keskeisiä näkökohtia, mutta niiden lisäksi kokelaiden vastaukset voivat sisältää muita olennaisia seikkoja.

Yleisesti ottaen tiedollisen osaamisen ääripäitä edustavat vastaukset, jotka eivät sisällä lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä, ja vastaukset, jotka osoittavat aihealueen erinomaista hallintaa. Viimeksi mainituille tunnusomaista on esimerkiksi se, että käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä. Näiden ääripäiden väliin sijoittuu niin kutsuttu hyvä vastaus, joka sisältää joitakin aihealueen kannalta olennaisia asioita ja jossa käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Tällainen vastaus voi kuitenkin sisältää myös yksittäisiä asiavirheitä.

Tyypillisesti tiedollinen osaaminen, tiedon käsittely ja esitystapa kytkeytyvät vastauksissa toisiinsa, sillä aihekokonaisuuden kannalta olennaisten tietojen hahmottaminen, asianmukaisten käsitteiden käyttö, argumentaation johdonmukaisuus ja tyyllinen sujuvuus liittyvät yhteen. Alla esitetään erityisesti tiedon käsittelyä ja esitystapaa koskevat yleiset, suuntaa antavat kuvaukset, jotka havainnollistavat arviointiin vaikuttavia tekijöitä.

Heikot vastaukset ovat tyyliältään sekavia ja rakenteeltaan jäsentymättömiä. Ne vastaavat tehtävänantoon vain osittain tai eivät lainkaan. Tällaisissa vastauksissa tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi. Pistemäärältään tällaiset vastaukset jäävät tyypillisesti alle neljäsosaan kokonaispistemäärästä.

Alle puoleen kokonaispistemäärästä jäävät myös sellaiset vastaukset, joissa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite mutta jotka ovat rakenteeltaan jäsentymättömiä ja tyyliältään sekavia. Tällaisiin vastauksiin voi sisältyä myös toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.

Hyvä vastaus on sellainen, jolla saa noin puolet kokonaispistemäärästä. Tällainen vastaus noudattaa pääosin tehtävänantoa, ja siinä esitetään useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävään kuuluvaa aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksessa on nähtävissä pyrkimys johdonmukaiseen rakenteeseen ja asioiden perustelemiseen. Vastaus saattaa kuitenkin olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen, ja perustelut voivat olla pintapuolisia.

Kiitettävä vastaus on sellainen, jolla saa noin 80 prosenttia kokonaispistemäärästä. Tällaisessa vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on onnistuttu liittämään johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieli- asultaan huoliteltu. Vastauksessa esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia, ja tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.

Kaikkein korkeimpiin pistemääriin yltäville vastauksille on edellä mainittujen asioiden lisäksi tyypillistä se, että niistä ilmenee aihealueen syvälinen ymmärtäminen ja kyky liittää asiat laajempiin yhteyksiin. Tehtävään sisältyviä aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Vastaukset ovat perusteluiltaan vakuuttavia ja kokonaisuutena hyvin argumetoituja. Ne voivat sisältää myös kekseliäitä ja yllättäviäkin näkökulmia sekä avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Uskonnon ylioppilaskokeen arviointi

Pistemäärät	alle 25 %	25–50 %	50 % hyvä vastaus	80 % kiitettävä vastaus	yli 80 %
<p>Tiedollinen osaaminen: Arvioidaan opsin edellyttävän asiasisällön tuntemusta, käsitteiden asianmukaista ja täsmällistä käyttöä, sisällön ja tehtävänannon vastaavuutta sekä vastauksen rajausta.</p>	Vastaus sisältää hyvin vähän tai ei lainkaan aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja käsitteitä.	Vastauksessa on esitetty yksi tai useampi aihealueen kannalta olennainen asia ja käsite.	Vastaus sisältää useita aihealueen kannalta olennaisia asioita. Käsitteiden käyttö ja määrittely on pääosin asianmukaista. Vastaus voi sisältää myös yksittäisiä asivirheitä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä).	Vastaus osoittaa aihealueen kiitettävää hallintaa. Käsitteitä on käytetty asiantuntevasti ja luontevasti, ja vastauksessa esitetyt tiedot ovat monipuolisia ja täsmällisiä (tarkemmat tehtäväkohtaiset kriteerit on esitetty hyvän vastauksen piirteissä).	Vastaus osoittaa aihealueen syvällistä ymmärtämistä ja kykyä liittää asiat laajempiin yhteyksiin.
<p>Tiedon käsittely ja esitystapa: Arvioidaan kokeilaan taitoa esittää, analysoida, arvioida ja soveltaa tietoa; esitystapaa arvioidaan vastauksen johdonmukaisuuden, eheyden ja tyyllillisen sujuvuuden näkökulmista.</p>	Vastaus on tyyliältään sekava ja rakenteeltaan jäsentymätön. Se vastaa tehtävänantoon vain osittain tai ei lainkaan. Tehtävän aineistoa ei hyödynnetä eikä esitettyjä näkemyksiä perustella pätevästi.	Vastaus on rakenteeltaan jäsentymätön ja tyyliältään sekava. Se voi sisältää toistoa, liioittelua, epäuskottavia perusteluja ja luettelomaisuutta.	Vastaus noudattaa pääosin tehtävänantoa. Siinä on esitetty useita aihealueen kannalta olennaisia tietoja ja näkökulmia. Tehtävän aineistoa on hyödynnetty joiltain osin, ja vastauksessa on merkkejä tiedon soveltamisesta ja kehittelystä. Vastauksesta näkyy pyrkimys johdonmukaiseen rakentamiseen ja asioiden perusteleminen, mutta se voi olla paikoin jäsentymätön ja luettelomainen. Perustelut voivat olla pintapuolisia.	Vastauksessa useat tehtävänannon kannalta olennaiset asiat ja näkökulmat on liitetty johdonmukaiseksi kokonaisuudeksi. Vastaus on tehtävänannon mukainen ja kieliasultaan huoliteltu. Esitetyt perustelut ovat selkeitä ja monipuolisia. Tietoa sovelletaan ja kehitellään uskottavasti.	Vastauksessa tehtävän aineistoja on hyödynnetty oivaltavasti ja toisiinsa suhteuttaen. Perustelut ovat vakuuttavia ja hyvin argumentoituja. Vastaus voi sisältää kekseliäitäkin näkökulmia ja avauksia vaihtoehtoihin lähestymistapoihin.

Osa I

1. Väittämiä uskonnoista (20 p.)

Kirkkohistoria

1.1. oikein

1.2. väärin

1.3. oikein

1.4. oikein

1.5. väärin

Ortodoksisen kirkon oppi ja etiikka

1.6. oikein

1.7. väärin

1.8. väärin

1.9. väärin

1.10. väärin

Uskonnot maailmassa

1.11. väärin

1.12. väärin

1.13. oikein

1.14. oikein

1.15. väärin

Kristillisuus Suomessa

1.16. väärin

1.17. väärin

1.18. väärin

1.19. oikein

1.20. oikein

2. Abrahamin uskonnot (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas tarkastelee Raamatun kohdan avulla Abrahamin uskontoja sekä miten kokelas osaa analysoida kyseistä Raamatun kohtaa uskontodialogin näkökulmasta ottamalla huomioon raamattutiedon, kirkkohistorian ja yhteiskuntaopin näkökulmat.

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

2.1. (5 p.)

Hyvässä vastauksessa (3 p.) kokelas tietää, että Abrahamin uskonnoilla tarkoitetaan juutalaisuutta, kristinuskoa ja islamia.

Kiitettävässä vastauksessa (5 p.) kokelas osaa nimetä Abrahamin uskontojen kantaisäksi ja selittää, kuinka juutalaisuus kehittyi Abrahamin pojan lisäksi perillisten kautta. Kristinuskon pohjautuu juutalaisuuteen. Abrahamin esikoinen oli Saaran orjan synnyttämä Ismael, jota pidetään islaminuskoisten arabien kantaisänä.

2.2. (15 p.)

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas osaa nimetä ainakin kolme uskontoa yhdistävää taustatekijää (pohja dialogille) ja yhden esimerkin historiasta ja nyky-yhteiskunnasta dialogin näkökulmasta.

Kiitettävässä (12 p.) vastauksessa kokelas osaa analysoida tarkemmin dialogiin liittyviä historiallisia tapahtumia, myös Raamatun historiasta. Vastaus sisältää useita havainnollisia esimerkkejä, jotka on esitetty täsmällisesti.

Vastaus sisältää esimerkiksi seuraavia kolmea uskontoa yhdistäviä tekijöitä, jotka luovat pohjaa uskontodialogille:

- Raamatun mukaan Jumala lupasi Abrahamille runsaasti jälkeläisiä (sana "Abraham" tarkoittaa monien isää tai uskovien isää).

- Uskontojen yhteyden lähtökohtana Raamatussa on Jumalan liitto lisäkin kanssa unohtamatta, että Ismaelkin on Jumalan huolenpidon alla Abrahamin toiveen mukaisesti.
- Raamatun sukuluettelon mukaan Kristus polveutuu Abrahamista, Koraanin mukaan Muhammed polveutuu Abrahamista Ismaelin kautta.
- Kaikki kolme uskontoa ovat monoteistisiä kirjauskontoja.
- Uskontotieteen näkökulmasta kaikki kolme uskontoa puhuvat samasta Jumalasta, vaikka juutalaisuuden ja islamin näkökulmasta kristinuskon kolminaisuusoppi poikkeaa heidän näkemyksestään monoteismista.
- Kaikilla on samaa kulttuuritaustaa ja samaa tapakulttuuria.

Historiallisia ja yhteiskunnallisia näkökulmia ovat esimerkiksi:

- Muhammed oli yhteydessä ortodoksikristittyihin Siinain niemimaalla ja lupasi suojelua kristityille (Siinain Pyhän Katariinan luostaria ei ole koskaan hävitetty, ja sen yhteydessä on moskeija, luostarilla on ”Muhammedin lupaus suojelusta”).
- Perimätiedon mukaan Kaaban temppelissä oli kristillisiä freskoja, jotka Muhammed käski säilyttää.
- Ortodoksisen kirkon valtaväestö eli pitkään islamilaisen maailman sisällä (Bysantti), ja molemmat uskonnot saivat vaikutteita toisistaan.
- Bysantissa dialogia islamin kanssa kävi patriarkka, josta tuli etnarkki.
- Kaikki kolme uskontoa pitävät Jerusalemia pyhänä kaupunkinaan.
- Jerusalemissa uskonnolliset johtajat pitävät yhteyttä, vaikka poliittinen tilanne on hankala ja etenkin juutalaisten ja islaminuskoisten välit ovat kireät.
- Suomessa uskonnolliset johtajat tapaavat säännöllisesti.
- Suomessa dialogia käydään kouluissa ja siihen liittyviä seminaareja järjestetään.
- Dialogia perustellaan yhteiskuntarauhan näkökulmasta.

3. Jalkapallo uskontona (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten monipuolisesti ja syvällisesti kokelas pohtii jalkapallon fanikulttuurin uskonnonkaltaisia piirteitä ja liittää niitä uskonnon tutkimuksen käsitteistöön.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas esittää fanikulttuurista vähintään kolme uskonnonkaltaista piirrettä, perustelee ne uskottavasti ja antaa niistä jalkapalloon liittyvän konkreettisen esimerkin.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) pohditaan fanikulttuurin uskonnonkaltaisia piirteitä laajasti, jäsentyneesti ja syvällisesti. Vastauksessa käytetään asiantuntevasti uskonnon tutkimukseen liittyviä käsitteitä. Erityisenä ansiona pidetään sen pohtimista, miten jalkapallon fanikulttuuri mahdollisesti eroaa tyypillisesti uskontoina pidetyistä ilmiöistä.

Annetut esimerkit voivat liittyä esimerkiksi seuraaviin asioihin:

- rituaalinen käyttäytyminen
- pyhän ja profaanin erottaminen
- affektiivisuus, voimakkaat tunteet ja kokemukset, ristiriidat ryhmittymien välillä
- yhteisöllisyys
- symbolit
- pyhät esineet ja paikat (tiettyjen kisojen jalkapallot, kotistadionit, pyhiinvaellukset stadioneille)
- myytit: kertomukset tärkeistä peleistä, voitoista ja tappioista
- normit: tietyt käyttäytymissäännöt
- omistautuminen
- identiteetti, erottautuminen välinpitämättömistä
- ajalliset, rahalliset, sosiaaliset uhraukset
- pelaajien kunnioitus, mystifointi, näkeminen pyhimyksinä
- samastuminen pelaajiin (pelipaitoihin pukeutuminen)
- musiikin merkitys (kannustuslaulut ja niihin liittyvät koreografiat).

4. Uskonnollinen toimitus (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan, tunnistaako kokelas uskonnollisen toimituksen ja sen, minkä uskonnon mukaisesta toimituksesta on kysymys. Vastauksessa arvioidaan myös sitä, miten kokelas tarkastelee avioliiton solmimiseen kuuluvia asioita ortodoksisen kirkon opetuksen mukaan. Tarkastelussa hän tuo esille sekä sakramentin yleiset periaatteet että kirkollisen toteuttamisen pääpiirteissään.

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

4.1. (5 p.)

Vastauksessa arvioidaan, tunnistaako kokelas uskonnollisen toimituksen ja sen, minkä uskonnon mukaisesta toimituksesta on kysymys. Hyvässä vastauksessa (3 p.) kokelas tunnistaa videolla näkyvän toimituksen avioliiton solmimiseksi uskonnollisin menoin.

Kiitettävässä vastauksessa (5 p.) hän tunnistaa toimituksen kuuluvan japanissa vaikuttavaan shintolaisuuteen.

4.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten kokelas tarkastelee avioliiton solmimiseen kuuluvia asioita ortodoksisen kirkon opetuksen mukaan. Tarkastelussa hän tuo esille sekä sakramentin yleiset periaatteet että kirkollisen toteuttamisen pääpiirteissään.

Vastaukseen sisältyy esimerkiksi seuraavia asioita:

- Raamatussa tuodaan esille, kuinka Kristus osallistui häätjuhlaan Galilean Kaanaassa. Tämä osoittaa sen, että avioliitto on hänen siunaamansa miehen ja naisen välinen elämänmuoto. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että avioliitto olisi Kristuksen itsensä asettama, toisin kuin ehtoollinen ja kaste.
- Yleiset avioliiton solmimisen periaatteet:
 - Ortodoksisessa kirkossa avioliiton solmiminen on yksi kirkon seitsemästä sakramentista.

- Kirkon opetuksen mukaan kyseessä on miehen ja naisen välinen, kirkon siunaama pyhä toimitus.
 - Avioliiton sakramentti tapahtuu papin (tai piispan) suorittamana toimituksena kirkossa.
 - Suomessa avioliittoon voidaan vihkiä kirkollisin menoin kaksi kristillisen kirkon jäsentä.
 - Ortodoksisessa toimituksessa toisen vihittävän tulee kuulua ortodoksiseen kirkkoon. Yleensä vihkiminen tapahtuu morsiamen uskonnon mukaan, mutta asia voidaan sopia toisinkin.
 - Jos vihkiminen on suoritettu maistraatissa, ortodoksisessa kirkossa avioliitto siunataan rukouspalveluksella, mutta tällöin ei kyseessä ole varsinainen sakramentti.
 - Ortodoksinen kirkko ei vihi avioliittoon samaa sukupuolta olevia henkilöitä. Kirkollinen vihkiminen ei edellytä ortodoksilta kristinoppileirin käymistä.
 - Yksi avioliiton tarkoitus on lasten synnyttäminen.
 - Toisin kuin roomalaiskatolisessa kirkossa, avioliitto ei ole ainutkertainen, vaan se voi myös päättyä avioeroon. Ortodoksisessa kirkossa avioliiton sakramentti voidaan toimittaa kolmatta avioliittoa solmivalle, mutta sen jälkeen varsinaista sakramenttia ei enää toimiteta.
 - Moniavioisuus ei kuulu kristinuskoon. Lähes poikkeuksetta kaikissa kulttuureissa ja yhteiskunnissa miehen ja naisen välisen suhteen vahvistamiseen liittyy uskonnollisia menoja.
- Sakramentin toimittaminen kirkossa:
- Vihkitoimituksessa on kaksi osaa. Ne ovat kihlaus ja vihkiminen. Kihlauspalvelus, joka voidaan toimittaa kirkossa myös erillisenä toimituksena ennen vihkimistä, toimitetaan kirkon länsipäädyssä. Siinä luetaan rukouksia kihlattavien puolesta. Heillä on kädessään tuohukset, ja toimituksen aikana pappi laittaa sormukset kihlaparin oikean käden nimettömään sormeen. Sormus kuvaa ikuista, katkeamatonta liittoa. Sormus laitetaan oikeaan käteen, koska myös ristinmerkki tehdään oikealla kädellä ja sen kautta myös oikealla kädellä siunaava Jumala on näkymättömästi läsnä ihmisen elämässä.

- Kihlauksen jälkeen pari menee kirkon keskelle analogin (vihkipöydän) eteen. Toimituksessa pappi kysyy vihittävilta, ovatko he vapaasta tahdosta menossa avioliittoon. Rukousten jälkeen avioparin päiden päälle asetetaan vihkikruunut. Ne kuvastavat sekä vastuuta että valtaa, joka heillä on perheessä. Kruunu viittaa myös sekä marttyyriuteen että sankariuteen: tulee luopua itsekkyydestä toisen ja perheen hyväksi ja olla arjen sankarina elämässä. Vihkipari jakaa myös yhteisen viinimaljan. Se viittaa tulevaan yhteiseen elämään ja siihen kuuluvaan jaettuun vastuuseen sekä elämän eteen tuomiin tapahtumiin. Maljan jälkeen vihkipari kiertää papin johdattamana analogin kolme kertaa kädet yhteenliitettynä. Sormuksen tavoin tämä kuvaa liiton ikuista, yhteistä elämäntaivalta. Kiertämisen jälkeen kruunut poistetaan, ja loppusiunauksen jälkeen puoliset suutelevat toisiaan sekä sulhanen Kristuksen ja morsian Neitsyt Marian ikonia.

Hyvässä vastauksessa (7 p.) kokelas kuvailee ortodoksisen kirkon avioliiton sakramentin laillisia ja kirkollisia edellytyksiä pääpiirteissään. Vastauksessaan hän tuo esille kirkon yleisen näkemyksen sakramentista sekä nimeää sakramentin pääkohdat.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas pohtii sakramentin yleisiä piirteitä ja periaatteita laajemmin, tarkastelee sen Raamatullista yhteyttä ja kuvaa itse sakramentin kirkollisen toimituksen tapahtumat ja symboliikan yksityiskohtaisemmin. Hän tarkastelee avioliiton solmimista myös muiden kirkkojen käytänteissä. Erityisansiona pidetään sakramentin pohdintaa vertauskuvana Kristuksen ja ihmisten välisestä suhteesta.

5. Ortodoksisen kirkon luonne (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan, miten jäsentyneesti kokelas analysoi ortodoksisen kirkon määritelmiä uskontunnustuksen pohjalta sekä pohtii kirkon olemusta suhteessa uskontunnustuksen määritelmiin historian eri aikakausina.

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

5.1. (10 p.)

Tehtävässä arvioidaan sitä, miten kokelas osaa tulkita uskontunnustuksessa kirkolle annettuja määritteitä.

Määritelmiin kuuluvia asioita ovat esimerkiksi seuraavat:

- Sana *kirkko* tulee kreikan sanasta *ekklesia*, joka tarkoittaa kutsuttujen joukkoa.
- Uskontunnustuksen mukaan kirkon määritteitä ovat yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen.
- Ykseys: kirkolla on yksi pää, Kristus. Kristus puhui yhdestä laumasta, jonka ulkoista ykseyttä todistaa yhteinen uskontunnustus.
- Pyhä: Kirkon pyhyys perustuu Kristuksen ja Pyhän Hengen pyhyyteen.
- Katolisuus: sana katolinen tulee kreikan sanasta *katholikos*, joka tarkoittaa yleistä. Sen merkitys on, ettei kirkko rajoitu mihinkään paikkaa tai kansaan. Kirkon katolisuus on maantieteellinen määre.
- Apostolisuus: kirkolla on apostolinen alkuperä.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas on osannut poimia aineistosta kirkon olemusta tarkoittavat määritteet (yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen) ja hän osaa selittää ainakin kaksi niistä.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas osaa selittää määritteet täsmällisemmin ja tarkemmin.

5.2. (10 p.)

Tehtävässä arvioidaan kokelaan kykyä hahmottaa kirkon olemusta historiallisten tietojen valossa.

Kirkon tilanteeseen eri aikoina vaikuttaneita syitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- Kaikilla kristillisillä kirkoilla on sama ja yksi pää eli Kristus, vaikka ulkoista ykseyttä ei ole.
- Kristillinen kirkko jakaantui jo ensimmäisinä vuosisatoina opillisten riitojen vuoksi. Kirkon lopullinen jako tapahtui 1054, jolloin idän kirkkoa ryhdyttiin kutsumaan orto-

doksiseksi ja lännen kirkkoa katoliseksi; lännen kirkossa jakaantuminen jatkui 1500-luvulla reformaation jälkeen.

- Kun reformoitujen kirkkojen yhteys Rooman kirkkoon katkesi lännessä, käytiin keskustelua siitä, että reformoidut kirkot kuuluvat edelleen kristilliseen kirkkoon. Kirkon keskeiseksi tunnusmerkiksi lisättiin vielä se, että evankeliumia julistetaan oikein ja sakramentit toimitetaan oikeaoppisesti.
- Ortodoksinen kirkon mukaan jakaantuneen kirkon ulkonainen ykseys on tärkeä ekumenian tavoite.
- Vaikka termi *katolinen* on kirkon jaon jälkeen tarkoittanut lännen katolista kirkkoa, myös ortodoksinen kirkko on katolinen.
- Sekä katolinen että ortodoksinen kirkko katsovat olevansa apostolista alkuperää ja suoraan jatkumoa varhaiselle kirkolle.
- Apostolisuudella tarkoitetaan sitä, että kirkon opetus perustuu apostolien opetukselle.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas osaa mainita kaksi historiallista tietoa kirkon jakaantumisesta ja analysoida niitä uskontunnustuksessa olevien määritteiden kautta.

Kiitettävässä (8 p.) vastauksessa kokelas osaa monipuolisesti kertoa kirkon historian vaiheista ja peilata historiaa kirkon määritteisiin.

6. Uskontojen asema Kiinassa (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsenytyneesti ja monipuolisesti kokelas esittelee uskontojen asemaa nyky-Kiinassa ja tulkitsee tehtävän aineistoja ja miten perusteellisesti ja oivaltavasti hän analysoi nykytilanteeseen johtaneita syitä.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas esittelee aineistoissa mainittujen uskontojen kannatus- ja levinneisyyttä nyky-Kiinassa pääpiirteissään. Lisäksi vastauksessa tarkastellaan vähintään kahta nykytilanteeseen johtanutta syytä.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas esittelee täsmällisesti aineistoissa mainittujen uskontojen kannatusta ja levinneisyyttä. Vastauksessa havainnollistetaan esimerkkien avulla sitä, että Kiinassa pääasiallinen uskonto vaihtelee alueittain: maan luoteisosissa pääasiallinen uskonto on islam, maan lounaisosissa buddhalaisuus, protestanttinen kristinusko on pääasiallinen uskonto tietyillä alueilla maan itäosissa, joissa myös kiinalaisella kansanuskolla ja taolaisuudella on vahvoja kannatusalueita. Vastauksessa esitellään pääpiirteittäin eri uskontojen kannattajamääriä koko maata koskevan tilaston mukaisesti. Kokelas tarkastelee vähintään neljää nykytilanteeseen johtanutta syytä. Vastauksessa tarkastellaan kommunistisen hallinnon uskontokielteisyyttä (erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla) ja huomioidaan kristinuskon kannatuksen kasvu viimeksi kuluneiden vuosikymmenten aikana. Erityisansiona pidetään pohdintaa uskontotilastojen luotettavuudesta ja tietojen keräämisen haasteista sekä kungfutselaisuuden aseman pohtimista suhteessa uskontotilastoihin (luokitellaanko uskonoksi).

Nykytilanteeseen vaikuttavia syitä ovat esimerkiksi seuraavat:

- Kiinan perinteisten uskontojen taolaisuuden, kungfutselaisuuden ja buddhalaisuuden vahva asema on osaltaan vaikuttanut siihen, että kristinuskon juurtuminen Kiinaan on ollut menneinä vuosisatoina vaikeaa.
- Keisariajalla uskontoja valvottiin tarkasti kapinallisten estämiseksi, mikä osaltaan vaikeutti monoteististen uskontojen tekemää lähetystyötä.
- 1940-luvun lopulla Kiinasta tuli kommunistinen kansantasavalta, ja erityisesti kulttuurivallankumouksen aikana 1960–1970-luvuilla uskontovastaisuus oli voimakasta (vrt. aineisto 6.B); samaan aikaan johtaja Mao Zedongin kunnioittaminen sai uskonnon kaltaisia piirteitä.
- 1900-luvun puolivälin ateistinen politiikka on osaltaan vaikuttanut siihen, että huomattava osa kiinalaisista ei edelleenkään lukeudu minkään uskonnon harjoittajiin (Kiinan väkiluku on noin 1,4 miljardia).
- Kiinan valtion suhtautuminen uskontoihin muuttui aiempaa sallivammaksi 1980-luvulla, mikä näkyy osaltaan esimerkiksi kristittyjen määrän voimakkaana kasvuna.
- Kiinan valtio pyrkii edelleen valvomaan uskonnonharjoitusta, ja virallisesti hyväksytyjä uskontoryhmiä on viisi: buddhalaiset, taolaiset, muslimit, protestanttiset kristityt ja katoliset kristityt (jotka eivät ole Vatikaanin alaisuudessa). Viime vuosina valtioval-

lan kontrolli uskonnoista on lisääntynyt (esim. pääosin islaminuskoisten uiguurien vainot).

- Kristinuskon kannatuksen arvioiminen Kiinassa on vaikeaa, koska vain osa kristityistä harjoittaa uskontoa julkisesti (protestanttinen Kolmen itsen patrioottinen liike ja katolinen Kiinan patrioottinen katolinen yhdistys); Kiinassa on runsaasti salaa uskontoa harjoittavia kristittyjä, joihin viitataan yhteisnimityksellä kotikirkkoliike. Salassa toimiviin kristillisiin liikkeisiin kuuluu paaville uskollinen katolinen kirkko, monia protestanttisia liikkeitä ja lukuisia Kiinassa syntyneitä kirkkoja.
- Kiinassa on noin kymmenen etnistä ryhmää, joiden pääasiallinen uskonto on islam; islamin kannatus onkin vahvinta näiden ryhmien perinteisillä asuinalueilla maan luoteisosissa.
- Kartassa (aineisto 6.A) taolaisuus ja kansanusko on niputettu yhteen, kun taas tilastossa (aineisto 6.B) niitä on tarkasteltu erikseen. Kiinalainen kansanusko ei ole yhtenäinen uskonto vaan erilaisia muotoja eri puolilla saava perinteiden kirjo; taolaisuus vaikuttaa osaltaan kiinalaisessa kansanuskossa. Kungfutselaisuutta, taolaisuutta ja buddhalaisuutta kutsutaan Kiinan kolmeksi tieksi ja niitä voidaan myös harjoittaa käytännössä rinnakkain.
- Kiinassa toimii myös sellaisia kiellettyjä uskonnollisia ryhmiä, joita ei mainita tehtävän aineistoissa (esim. Falun Gong, jolla arvioidaan olevan miljoonia kannattajia).
- Uskontojen kannattajamäärien kasvuun vaikuttaa merkittävästi Kiinan väestönkasvu; tilastossa ei ole esitetty uskontokuntiin kuulumattomien määrän kehitystä. Kiinan väestötiheys vaihtelee eri puolilla maata: maan itäosissa väestöä on enemmän kuin useimmilla alueilla maan länsiosissa, mikä ei kuitenkaan käy ilmi kartasta (aineisto 6.A).

Osa II

7. Marttyyrius ja kristinusko (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

7.1. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan tulkintaa Perpetuan ja Felicitaksen marttyyrikertomuksesta ja heitä esittävästä ikonikuvasta sekä pohdintaa marttyyriuden olemuksesta.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas käsittelee Perpetuan ja Felicitaksen marttyyrikertomusta ja tuo tarkastelussaan esille seuraavia asioita:

- Kertomuksessa välittyy erityisesti Perpetuan vahva esiintymisen uskonsa puolesta huolimatta isänsä pyynnöistä.
- Kertomuksessa on tärkeää Perpetuan kyky nähdä tulevia asioita, kuten hänen näkynsä tulevasta kohtalostaan; se rohkaisi häntä pysymään kristittyinä.
- Hän voitti pedon eli painostuksen muuttaa päätöstään, koska näyssä häntä tuettiin varmuudella palkkiosta taivaassa. Hän oli vankilan työntekijälle esimerkkinä vahvasta uskosta ja sen merkityksestä, minkä vuoksi tämä kääntyi kristityksi.
- Myös miesmarttyyrit tukivat kristityksi kääntynyttä vankilan johtajaa eli kristittyjen keskuudessa vaikutti vahva yhteisöllisyys.
- Ikoni kuvaa Perpetuan ja Felicitaksen kokemaa kohtaloa areenalla, jossa he seisoivat toisiaan tukien. Ikonista välittyy todistus kristittyjen periksiantamattomasta uskosta sen esittämien henkilöiden esikuvallisuuden kautta.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas analysoi kertomusta laajemmin ja syvällisemmin.

- Kokelas pohtii marttyyriuden käsitettä esimerkein myös muun kuin kristinuskon näkökulmasta ja ulottaa käsitteen ilmenemisen aina tähän päivään saakka.
- Kokelas pohtii marttyyriutta laajasti sekä aatteellisesta että uskonnollisesta näkökulmasta ja esittää esimerkkejä mm. konflikteista ja niiden seurauksista eri maiden välillä.
- Erityisansio on, jos vastauksessa tarkastellaan marttyyriutta lähihistoriassa.

7.2. (15 p.)

Vastauksessa arvioidaan kokelaan määritelmää marttyyrin käsitteelle sekä sitä, miten analyttisesti ja oivaltavasti kokelas tarkastelee marttyyriutta kirkon historiassa ja sen merkitystä hengellisessä elämässä.

Hyvässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittelee pääpiirteissään vainojen aikaa ja kuvaa marttyyriihin liittyviä perinteitä kirkossa sekä tuo esiin seuraavia seikkoja:

- Marttyyreja ovat uskonsa tai aatteensa puolesta surmatuksi tulleet henkilöt.
- Marttyyrius on saanut alkunsa kristinuskon leviämisen myötä kristinuskon ensimmäisenä vuosisatoina.
- Alun perin sana tarkoittaa todistajaa.

Kiitettävässä vastauksessa (12 p.) kokelas tarkastelee analyttisemmin marttyyriuden kehitysvaiheita ja esittää seuraavia seikkoja:

- Ensimmäinen uskonsa puolesta surmattu oli diakoni Stefanos Jerusalemissa vuonna 36. Häntä pidetään kristinuskon ensimmäisenä marttyyrina. Hänet kivitettiin kuoli-aaksi.
- Myöhemmin eri aikoina eläneet Rooman keisarit vainosivat kristittyjä. Näiden katsottiin olevan yhteiskunnallinen uhka, koska he kieltäytyivät esimerkiksi uhraamasta keisarille. Keisari Nero järjesti ensimmäiset laajamittaiset vainot 60-luvulla jKr.
- Keisarien Decius ja Diocletianus (200-luvulla) aikana toteutettiin merkittävimmät kristittyjen surmaamiset. Surmattuja kunnioitettiin ja heistä tuli esikuvia kristinuskon piirissä heidän kokemustensa ja heidän niissä osoittamansa rohkeuden vuoksi.
- Reliikkien eli pyhänjäännösten kunnioittaminen liittyy myös marttyyrikauteen.
- Marttyyreita on kuvattu heidän elämäkerroissaan (hagiografiat). Niissä kuvataan heidän traagisia kohtaloitaan, uskonsa lujutusta ja elämän aikana tai kuoleman jälkeen tapahtuneita ihmeitä. Tekstit ovat opettavaisia kertomuksia kristityn elämästä. Marttyyrien vaikutus näkyy ikonitaiteessa, kirkkorunoudessa ja hymnografioissa.

Lisäksi kokelas pohtii marttyyriutta laajemmin ja tuo esille syitä, miksi kristittyjä vainottiin kirkon ensimmäisten vuosisatojen aikana. Vastaus sisältää esimerkkejä heitä vainonneista

keisareista, kristittyjen kohtaloista, ja kokelas nimeää muita kuin aineistossa mainittuja marttyyreja.

Vastauksessa tulee esille myös marttyyrikauden merkitys kirkon elämässä. Ortodoksisen kirkon nimipäiväkalenteri on saanut alkunsa marttyyrikaudelta, koska kastetuille alettiin antaa marttyyrien nimiä. Marttyyrius on ollut osa kirkon historiaa myös myöhempinä aikoina. Kreikassa puhutaan uusmarttyyreista maassa vallinneen yli 400 vuotta kestäneen turkkilaisvallan ajalta.

8. Ortodoksisen kirkon asema (30 p.)

Tehtävässä on kaksi osaa, jotka arvioidaan erikseen.

8.1. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas tarkastelee vuosina 1917–1923 tapahtuneita asioita, joilla oli vaikutusta ortodoksisen kirkon asemaan Suomessa.

Hyvässä vastauksessa (12 p.) kokelas pystyy nimeämään viisi Suomen ortodoksisen kirkon asemaan vaikuttavaa asiaa ja tarkastelee niistä ainakin kahta tarkemmin.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) hän osaa kertoa syvällisemmin ja tarkemmin ortodoksisen kirkon asemaan vaikuttaneista tekijöistä. Erityisenä ansiona pidetään, jos kokelas kertoo Tomos-asiakirjan sisällöstä täsmällisesti.

Mahdollisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi seuraavat:

- Suomi itsenäistyi.
- Suomen ortodoksisen arkkihiippakunnan yhteys Venäjän ortodoksiseen äitikirkkoon katkesi.
- Tuli kassakriisi, koska kirkon käteisvarat jäivät pietarilaisiin pankkeihin.

- Moskovan patriarkaatile haettiin Suomen ortodoksiselle kirkolle autokefaliaa eli täydellistä itsenäisyyttä, mutta sitä ei myönnetty.
- Suomen valtiovallan tavoitteena oli Suomen ortodoksien hallinnollisten suhteiden katkaiseminen Venäjän ortodoksiseen kirkkoon.
- Vuonna 1918 annettiin asetus ortodoksisesta kirkosta, kun Suomen valtio tunnusti ortodoksisen hiippakunnan itsenäiseksi kirkoksi.
- Vuonna 1921 Moskovan patriarkaatti tunnusti autonomian eli sisäisen itsenäisyyden: se ei riittänyt Suomen ortodoksiselle kirkolle.
- Haettiin edelleen täydellistä itsenäisyyttä eli autokefaliaa.
- Vuonna 1923 ortodoksisen kirkon asema mainittiin uskonnonvapauslaissa.
- Vuonna 1923 Konstantinopoliin lähti delegaatio, jossa oli Suomen valtiovallan ja ortodoksisen kirkon edustajia. Ekumeeninen patriarkka Meletios IV myönsi Suomen ortodoksiselle kirkolle autonomian samana vuonna.
- Tomos-asiakirjalla määriteltiin Suomen ortodoksinen kirkon asema Konstantinopolin yhteydessä. Asiakirjassa määriteltiin muun muassa, että liturgiassa on mainittava patriarkan nimi rukoiltaessa piispojen puolesta ja että piispain kokousta täydennetään tarvittaessa.

8.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten oivaltavasti ja monipuolisesti kokelas pohtii mielipidekirjoituksen kuvaamiin tapahtumiin vaikuttaneita asioita kirkon ja yhteiskunnan välillä.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas osaa nimetä kaksi historiallista seikkaa, jotka taustoittavat kirjoitusta. Kiitettävässä (8 p.) vastauksessa kokelas osaa laajemmin kuvailla historiallisia tapahtumia ja esittää ne täsmällisesti.

Mahdollisia historiallisia seikkoja voivat olla esimerkiksi seuraavat:

- Luterilaisen ja ortodoksisen kirkon välit olivat kunnioittavat.
- Ortodoksia kirkkoja hävitettiin, syyt ehkä poliittisia.
- Ortodoksit miellettiin venäläismielisiksi.
- Pelättiin kommunistisen Venäjän soluttautumista Suomeen ortodoksisen kirkon kautta.

- Karjalan venäläistämiskoulut olivat esimerkkinä venäläistämispolitiikasta.
- Osa papistosta ei osannut suomen kieltä.
- Venäjän tsaari oli suosinut ortodoksisia kirkkoja. Autonomian ajalla ortodoksisella kirkolla oli valtionkirkon asema, mikä oli vastoin Ruotsin vallan aikuista perustuslakia.
- Ortodoksien hallinnollinen asema tuon ajan Suomessa oli epäselvä.
- Ortodoksinen kirkko oli vieras luterilaiselle enemmistölle.

9. Uskonnollisuus ja uskonottomuus (30 p.)

Tehtävä koostuu kahdesta osasta, jotka arvioidaan erikseen.

9.1. (20 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten jäsentyneesti ja monipuolisesti kokelas analysoi uskonnollisuuden ja uskonottomuuden näkymistä suomalaisessa yhteiskunnassa.

Hyvässä vastauksessa (10 p.) kokelas antaa vähintään neljä esimerkkiä uskonnollisuudesta tai uskonottomuudesta Suomessa ja analysoi vähintään kahta niistä tarkemmin.

Kiitettävässä vastauksessa (16 p.) kokelas antaa useita esimerkkejä sekä uskonnollisuudesta että uskonottomuudesta Suomessa ja analysoi niitä syvällisesti.

Esimerkkejä uskonnollisuuden ja uskonottomuuden näkymisestä voivat olla muun muassa seuraavat:

- lain turvaama positiivinen ja negatiivinen uskonnonvapaus
- uskonnolliset ja uskonnottomat juhlat elämän taitekohdissa
- uskonnolliset ja uskonnottomuutta korostavat argumentit yhteiskunnallisessa keskustelussa
- pohdinta siitä, mikä on suomalaisessa yhteiskunnassa sallittua tai soveliaista sanoa tai tehdä uskontoon liittyen
- julkinen keskustelu uskonnosta, esimerkiksi uskonnollisista elementeistä päiväkotien ja koulujen juhlissa

- luterilaisuuden vaikutus suomen kieleen ja suomalaiseen koululaitokseen
- kirkosta eroaminen ja siihen liittyminen
- kristinuskon vaikutus suomalaisiin nimiin, juhlerinteeseen ja tapakulttuuriin
- kirjallisuuden, kuvataiteen ja säveltaiteen uskonnolliset aiheet
- kirkkoarkkitehtuuri
- Suomessa on kaksi niin kutsuttua kansankirkkoa, joilla on lainsäädännöllinen erityis- asema, muttei valtionuskontoa
- valtiolliset jumalanpalvelukset
- papit vankiloissa, sairaaloissa ja puolustusvoimissa
- kirkon julkisuuskuva (maan selvästi suurin uskonnollinen yhteisö)
- monikulttuurisuuden ja maahanmuuton vaikutus uskonnollisuuteen Suomessa
- uushenkisyyden suosio.

9.2. (10 p.)

Vastauksessa arvioidaan sitä, miten oivaltavasti kokelas pohtii sitä, mitä seurauksia uskonnon näkymisestä konkreettisenä ilmiönä Aku Ankka -sarjakuvissa olisi.

Hyvässä vastauksessa (5 p.) kokelas esittelee vähintään kahta esimerkkiä siitä, mitä seurauksia uskonnon näkymisestä konkreettisenä ilmiönä Aku Ankka -sarjakuvissa olisi.

Kiitettävässä vastauksessa (8 p.) kokelas esittää useita esimerkkejä ja pohtii niitä oivaltavasti. Lisäksi hän pohtii, millä tavalla uskonto voisi näkyä konkreettisenä ilmiönä Aku Ankka -sarjakuvissa.

Mahdollisia seurauksia voivat olla esimerkiksi seuraavat:

- eri tahojen loukkaantuminen uskonnollisten käsitteiden ja symbolien käyttämisen vuoksi: kyseisen uskonnon edustajat, uskonnolliset ihmiset ylipäänsä tai uskonnottomat ihmiset
- loukkaantumisesta mahdollisesti seuraavat mielenilmaukset ja boikotit
- vaikutus lehden tilausmääriin: mahdollisesti molempiin suuntiin maasta ja uskonnosta riippuen

- yhtäältä pyhyyden kokemuksen korostuminen ja toisaalta hämärtyminen
- lehden mukauttaminen kunkin maan ja alueen kielelliseen, kulttuuriseen, poliittiseen ja uskonnolliseen kontekstiin
- uskonnon mieltäminen osaksi arkea ja osaksi viihdettä
- uskonnonlukutaidon ja kulttuurisen tuntemuksen kasvaminen.